

Na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wpisano drewniane cerkwie zlokalizowane w polskim i ukraińskim regionie Karpat. To pierwszy wpis polskich zabytków na Listę UNESCO od 7 lat - poinformowała w komunikacie Wioletta Łabuda - Iwaniak, rzecznik prasowy Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID).

O wpisanie na tę listę 16. drewnianych cerkwi - polskich i ukraińskich - NID starał się przez wiele lat wraz z przedstawicielami strony ukraińskiej: Państwowym Historyczno - Architektonicznym Rezerwatem w Żółkwi oraz Naukowo - Badawczym Instytutem badania Zabytków w Kijowie.

"Zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa narodowego są bardzo ważnym czynnikiem polityki rozwoju państwa. Dlatego właśnie strona polska i ukraińska od 2009 roku prowadziły starania o to, by drewniane cerkwie znalazły się na prestiżowej Liście UNESCO. Efektem tej współpracy jest sukces, jakim jest ich docenienie przez międzynarodową społeczność. Dzięki temu te niezwykle cenne obiekty zyskują dodatkową promocję " - podkreśla Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdan Zdrojewski.

Nowy wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO obejmuje 8 obiektów z terenu Polski. Cztery z nich znajdują się na terenie województwa podkarpackiego a są to:

- cerkiew św. Paraskiewy w Radrużu,
- cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu,
- cerkiew św. Michała Archanioła w Smolniku,
- cerkiew św. Michała Archanioła w Turzańsku.

Pozostałe to cerkwie z województwa Małopolskiego, tj. św. Jakuba Młodszego Apostoła w Powroźniku, Opieki Bogurodzicy w Owczarach, św. Paraskiewy w Kwiatoniu, św. Michała Archanioła w Brunarach Wyżnych.

"Wpis drewnianych cerkwi na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, jest wynikiem kilkuletniej współpracy polsko - ukraińskiej. Wybrane cerkwie stanowią doskonały przykład połączenia wpływów kultur Wschodu i Zachodu. Wpis ten wypełnia znaczącą lukę na liście" - dodaje Paulina Florjanowicz, dyrektor NID.

Wymienione cerkwie są najstarszymi zachowanymi drewnianymi obiektami tego typu na obszarze polskich i ukraińskich Karpat. Pochodzą z końca XV i początku XVI wieku. Jak czytamy w komunikacie NID, świątynie te stanowią najdoskonalsze osiągnięcia drewnianej architektury cerkiewnej swych czasów, do dziś zdumiewając skomplikowanym rozwiązaniami konstrukcyjnymi. Różnorodność form i typów, doskonałość ciesielskich rozwiązań konstrukcyjnych oraz odmienność stylistyczna - to właśnie wyróżnia drewniane budownictwo cerkiewne w obszarze polskich i ukraińskich Karpat od drewnianego budownictwa sakralnego pozostałej części Europy.

"Architektura drewniana jest architekturą szczególnej troski, architekturą najbardziej zagrożoną i najtrudniejsza w konsekwencji. Wpis tych obiektów na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO to ogromna nobilizacja, to uznanie architektury cerkiewnej przez światową za wartość uniwersalną. To też dodatkowa promocja dla tych obiektów, a także

szansa na to, by lokalne społeczności zainteresowały się nimi i objęły je dodatkową ochroną" - mówi Mariusz Czuba, wicedyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa koordynator prac nad wnioskiem.

Decyzja w sprawie wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa tych obiektów zapadła na 37. sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO, który odbywa się w Phnom Penh w Kambodży. Obecnie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO znajduje się 14 dóbr z terenów Polski.

Źródło: PAP - Nauka w Polsce

1. Chotyniec - Cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy

Cerkiew z ok. 1600 r. (obecnie filialna cerkiew greckokatolicka) o konstrukcji zrębowej, przedsionek o konstrukcji ramowej. Świątynia nowszego typu halickiego. Ściany nawy, sanktuarium i górnej kaplicy zdobi figuralno - ornamentalna polichromia pochodząca z 1. poł. XVIII w. Na zrębie wschodnim nawy umieszczono pięciokondygnacyjny ikonostas, pochodzący najprawdopodobniej z 1671 r., częściowo zmodyfikowany w 1756 r. Zachował się też ołtarz boczny z ok. 1700 r. Cerkiew jest jedną z najstarszych drewnianych świątyń greckokatolickich w Polsce i reprezentuje rzadki rodzaj cerkwi z galerią wokół kaplicy. Obok cerkwi - pozostałości dawnego cmentarza i drewniana dzwonnica.

2. Radruż - Cerkiew pw. św. Paraskiewy

Cerkiew wzniesiona około 1583 r. (obecnie filia Muzeum Kresów w Lubaczowie) o konstrukcji zrębowej, starszy wariant cerkwi typu halickiego. Cerkiew otacza przydaszek (soboty) wsparty na wyprofilowanych rysiach. W 2 poł. XVII w. wewnątrz nawy oraz sanktuarium pokryto figuralną polichromią. W 1699 r. zamontowano nowy ikonostas o odrębnej konstrukcji. Zespół cerkiewny położony na rozległym, owalnym wzniesieniu składa się z cerkwi otoczonej zabytkowym cmentarzem (najstarsze nagrobki z 1682 r.), monumentalnej drewnianej dzwonnicy o konstrukcji słupowo - ramowej, kamiennego muru z dwiema bramami oraz parterowego kamiennego budynku kostnicy. Jest to najstarsza i najlepiej zachowana cerkiew drewniana w Polsce. Reprezentuje najwcześniejszy etap rozwoju trójdzielnych cerkwi podłużnych pokrytych dachem czterosпадowym. Cerkiew zachowała autentyczny kontekst krajobrazowy. Otoczenie cerkwi stanowi przykład oryginalnego układu zespołu cerkiewnego.

3. Smolnik - Cerkiew pw. św. Michała Archanioła

Cerkiew z 1791 r. (obecnie kościół filialny rzymskokatolicki), o konstrukcji zrębowej, trójdzielna, typu bojkowskiego, usytuowana w opuszczonej i rozebranej po 1951 r. wsi. Odremontowana w 1969 r., dzięki czemu odzyskała swoją pierwotną formę. Otoczona przydaszkiem wspartym na rysiach. Wewnątrz nawa i sanktuarium pokryte sklepieniem piramidalnym z załomem. W górnej części ściany ikonostasu zachowana częściowo polichromia z końca XVIII w. z motywami podtrzymywanej przez anioły draperii z medalionami. Elementy pierwotnego wyposażenia cerkwi znajdują się w muzeach we Lwowie, Łańcucie, Sanoku. Znajdujące się we wnętrzu inne obiekty sztuki cerkiewnej - carskie wrota, obrazy pochodzą z różnych świątyń. Najlepiej zachowany klasyczny przykład bojkowskiej na terenie Polski.

4. Turzańsk - Cerkiew pw. św. Michała Archanioła

Cerkiew greckokatolicka wzniesiona w latach 1801 - 1803 (obecnie filialna cerkiew

prawosławna), zbudowana na planie krzyża, pięciokopułowa. Trójstrefowy ikonostas pochodzi z 1. poł XIX w., ołtarze boczne z początku XIX w., ikony pędzla J. Bakowczyka z 1895 r. Przed cerkwią stoi trójkondygnacyjna dzwonnica (1817 r.), zwieńczona cebulastym hełmem. Jest to jedna z nielicznych zachowanych cerkwi i reprezentujących typ wschodniołemkowski.

Polichromie prezentują obrazy związane z początkami chrystianizacji Rusi. Sceny Ewangelii zawierają motywy lokalne - krajobraz okolic Turzańska jako tło dla sceny Męki Pańskiej, Chrystus odwiedzający obejście łemkowskie. Zespół cerkiewny wraz z dzwonnica, cmentarzem i kamiennym murem wokół stanowi integralną część górskiego krajobrazu. Autentyzmu obiektu dopełnia fakt ciągłości użytkowania przez lokalną łemkowską społeczność, która powróciła do rodzinnej wsi w 1957 r. po okresie deportacji w ramach akcji "Wisła".